

VLIV ZMĚN STRUKTURY OSÍDLENÍ NA TVORBU ÚZEMNÍCH PLÁNŮ OBCÍ HLUČÍNSKA

Martin Kuchař

Oblast regionu Hlučína (tzv. „Prajzská“), která je součástí Moravskoslezského kraje, je tvořena 27 obcemi spadajícími do správního obvodu tří obcí s rozšířenou působností. Jako součást ostravské sídelní a průmyslové aglomerace je toto území silně ovlivněno ve vazbě na jeho ekonomický, sociální a územní rozvoj, svou úlohu zde hraje i poloha mezi spádovými městy Ostrava a Opava. Cílem článku bylo zjistit, jak je tento vliv patrný a projevuje se i z hlediska pořizování územně plánovací dokumentace obcí tohoto území a celkově měnící se struktury osídlení obcí Hlučína a na základě vyhodnocení dostupných dat o území navrhnout vhodná řešení pro další územně plánovací činnost a přizpůsobit územně plánovací dokumentaci současným potřebám obcí a celého regionu.

Článek se opírá o výsledky práce autorského kolektivu řešící územně plánovací činnost prostoru Hlučína.

Pro pojednání o prostoru regionu Hlučína je potřeba nejprve představit rozsah řešeného území. Jedná se o oblast regionu Hlučína (tzv. „Prajzská“), která je částí regionu Moravskoslezského kraje. Je tvořena 27 obcemi v severovýchodní části okresu Opava, spadajícími do správních obvodů obcí s rozšířenou působností (dále jen „ORP“) Hlučina, Kravaře a z části i Opavy. Region se obvykle vymezuje jako teritoriální společenství, které je mj. charakteristické životní úrovní, způsobem života i kulturou, které jsou specifické pro dané úze-

mí, a které jsou výsledkem komplexů faktorů přírodních, hospodářských a sociálních i historických (jedná se o sociálně-kulturní regiony jako např. Hlučínsko) [Hruška – Tvrđý 2012].

Do správního obvodu ORP Hlučín patří celkem 13 ze všech 15 obcí, které jsou součástí území Hlučína: Bělá, Bohuslavice, Darkovice, Dolní Benešov, Hať, Hlučín, Kozmice, Ludgerovice, Markvartovice, Píšť, Šilheřovice, Vřesina, Závada.

Do správního obvodu ORP Kravaře pak patří všech 9 obcí, které jsou součástí Hlučína, a to: Bolatice, Chuchelná, Kobeřice, Kravaře, Rohov, Strahovice, Sudice, Štěpánkovice, Třebom.

Do správního obvodu ORP Opava náleží těchto 5 obcí, které jsou součástí území Hlučína: Hněvošice, Chlebičov, Oldřišov, Služovice, Velké Hoštice.

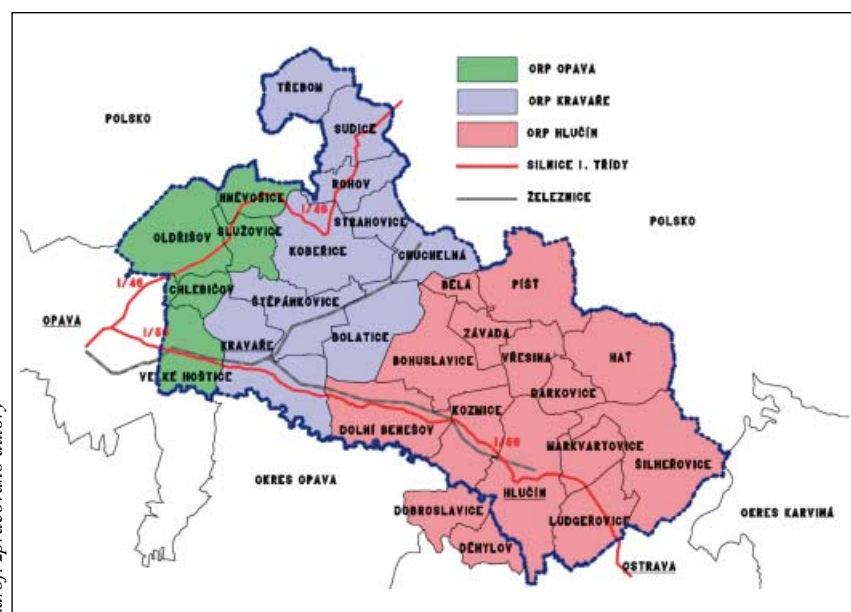
Vývoj struktury osídlení obcí Hlučína

Historie počátku formování sídelní struktury a vznik jednotlivých obcí Hlučína sahá až do první poloviny 13. století, do doby vlády posledních Přemyslovců, kdy během kolonizace docházelo ke kácení pohraničních lešů. Existence některých obcí je patrná již koncem 12. století, řada lokalit pak vznikla až počátkem 13. století zásluhou kolonizačního úsilí velehradského kláštera.

Z hlediska typu jednotlivých osídlení jsou na Hlučíně zastoupeny různé půdorysy vesnic. Během středověké kolonizace nejprve vznikaly **silniční vsi**, které byly zakládány buď podél potoka či hlavní komunikace. Patří sem Dolní Benešov, Bolatice, Hlučín-Darkovičky, Hněvošice, Velké Hoštice, Kobeřice, Kravaře včetně části Kouty, Služovice, Strahovice a Zábřeh.

Rovněž jsou zde zastoupeny **návesní silnicovky**, což je přechodný typ mezi vsí návesní a ulicovou, kde oválná náves přecházela v silniční zástavbu – sem patří Štěpánkovice.

Dalším typem, který je na Hlučíně obvyklý, je návesní ves, pro níž je charakteristické soustředění usedlostí kolem pravidelného, zpravidla obdélníkového návesního útvaru, jehož

Zdroj: zpracováno autory

Obr. 1: Rozsah oblasti regionu Hlučína rozkládající se na území správního obvodu tří obcí s rozšířenou působností (ORP Kravaře, část ORP Hlučín a část ORP Opava)

velikost je odvislá od počtu sedláků resp. lánů, pro který byla vesnice vy-měřena. Sem lze zařadit Bohuslavice, Darkovice, Kozmice, Oldřišov, Pišť, Rohov, Sudice a Třebom.

Mezi **ulicovky** (na silnici navazující kolmo či šikmo ulice) patří Bělá, Borová a Služovice – Vrbka.

Lesní vsi lánové jsou poměrně dlouhé s řadovým uspořádáním domů. Parcely vycházely od usedlostí rozložených v řadách a táhly se většinou až na hranice katastru. Sem patří Hať, Ludgeřovice, Markvartovice a Šilheřovice.

Hromadné vsi mají nepravidelné a nesoustavné obestavení křižujících se cest (Hlučín-Bobrovníky, Závada a Chlebičov). Ve Vřesině s nepravidelnou návší uprostřed a v Chuchelné se původní zástavba na jedné straně silnice snad později změnila na hromadnou.

Středověké rozmístění a hustota sídel se od doby svého vzniku příliš nezměnily a vtiskly tak území současný ráz. Posledním typem osídlení je **město**, jehož základ tvoří obdélníkové náměstí, soustředěný půdorys a vytvořené uzavřené a zřetelné jádro. K tomuto typu lze přiřadit Hlučín a Dolní Benešov.

Vesnice a města Hlučína se rozvíjely jako organická součást středověké provincie holasické, Moravy a poté slezského knížectví opavského. Až do poloviny 18. století bylo Hlučínsko součástí slezského knížectví opavského, od roku 1742 do roku 1920 Pruska. Do roku 1938 pak bylo Hlu-

čínsko součástí Československa, poté bylo do roku 1945 připojeno k Třetí říši a od roku 1945 se Hlučínsko stalo součástí Československé, po roce 1993 součástí České republiky.

Charakteristické pro strukturu osídlení Hlučína je jednak vymezení území přírodními podmínkami, a to geomorfologickými a klimatickými, a rovněž jeho vlastní historický vývoj (historicky brzký vnik osídlení v úrodných nížinných polohách, pozdní a komplikovaný vznik státních hranic po roce 1918 či do jisté míry i důsledky druhé světové války).

Z historického hlediska se struktura osídlení rozvíjela a měnila v souvislosti s měnicími se celospolečenskými a hospodářskými procesy.

Při pohledu do historie této lokality je zřejmé, že státní hranice se v minulosti nesčetněkrát posouvala směrem na sever či na jih od samotného Hlučína, která tak prošla různými překotnými změnami, rozdílným společenským a ekonomickým vývojem oproti zbytku kraje či republiky. Tyto změny ponechaly v daném území více či méně patrnou stopu, a přes všechna historická úskalí si region zachoval do dnešních dnů svoji jedinečnost charakterizovanou zejména způsobem života, vzájemným soužitím, životní úrovní, kulturou a myšlením zdejších obyvatel.

Rozvoj původně zemědělských obcí Hlučína ovlivnil v druhé polovině 18. století proces industrializace –

objev černého uhlí a jeho další využití, založení hutí a navazující rozvoj průmyslu měly vliv i na zaměstnanost obyvatel obcí nacházejících se v blízkosti Ostravy. Dalším momentem pro rozvoj obcí bylo od poloviny 19. století postupné přebudovávání a rozšíření silniční sítě a dopravního propojení nejen do Opavy a Ostravy, ale i na sever do tehdejší Ratiboře, okresního města obcí Hlučína v tehdejší Prusku. Na přelomu 19. a 20. století pak došlo se zpožděním oproti jiným okolním oblastem i na území Hlučína k vybudování železniční tratě (Opava – Ratiboř, Opava – Hlučín), čímž se z velké části odbourala dlouhé roky trvající izolace Hlučína od okolí. S rozvojem dopravy docházelo i k vzestupu podnikání a vzniku nových pracovních míst – vybudováním nových provozů, mj. i v návaznosti na vybudovanou železnici. Např. v Dolním Benešově vznikla původně pila a stolárna, následně slévárna a výroba důlní techniky, v Chuchelné např. továrna na zpracování lnu. Kromě primárního a sekundárního sektoru se posiloval zejména v Hlučíně i navazující terciární sektor (nemocnice, školy, domovy mládeže apod.). Dost silným zdrojem pracovních příležitostí dále zůstávalo zemědělství, dále pak fungující kamenolomy (Hlučín, Koberžice), cihelny (Hněvošice, Hlučín), mlýny (Dolní Benešov, Velké Hoštice, Hlučín, Kozmice, Kravaře, Pišť, Hněvošice a Sudice), pivovary (Hlučín, Kravaře), atd. S tím souvisel i nárůst obyvatel v těchto obcích a obcích v nejbližším okolí. I tak část obyvatel odcházela za prací do průmyslových center německého vnitrozemí. Obyvatelé vesnic blízkých Ostravě zase hledali pracovní příležitosti i v tamních průmyslových podnicích a dolech.

Po připojení Hlučína k Československu v roce 1920 (od této doby se podle největšího města v území začalo užívat výrazu „Hlučínsko“) se mohli občané s německou státní příslušností rozhodnout opustit dobrovolně toto území a usadit se v Německu, což tak nakonec učinilo 13 procent obyvatel (cca 4 600 osob) Hlučína [Plaček 2000]. Rozvoj obcí stagnoval, ale právě v této době se vazby na ostravskou aglomeraci z hlediska zaměstnanosti ještě více posílily. Nové pracovní

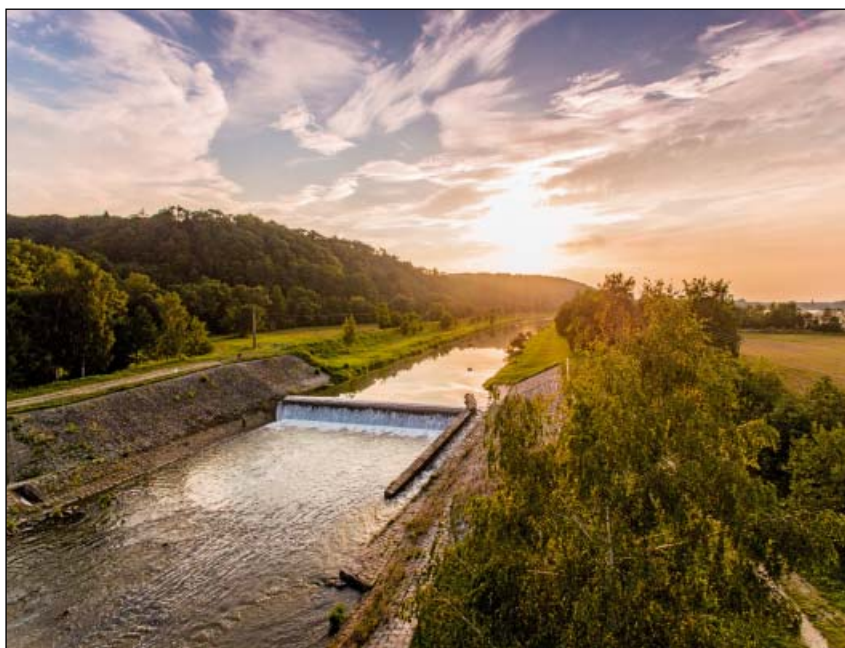

Foto © Kamil Vításek

Řeka Opava v blízkosti Hlučína

příležitosti přinášely do tohoto území lepší výdělků, což se projevovalo mj. i na stavu stavební kultury a čistoty (vliv pruských zvyklostí), kterou vynikaly skoro všechny obce Hlučínska (kromě převážně nově osídlených obcí Třebom a Sudice). Některé vesnice (Bolatice, Koberžice či Štěpánkovice) mají téměř městský ráz.

Ve 20. a 30. letech 20. století docházelo k postupné elektrifikaci obcí a opravám a rozšiřování stávajících okresních silnic, budování mostů či staveb občanské vybavenosti (pošty, hasičské zbrojnice, kostely, kaple, peněžní úřady), gymnázia v Hlučíně či letiště u Dolního Benešova.

Po 2. světové válce je na Hlučínsku po opětovném připojení k Československu znatelný úbytek obyvatel, způsobený válečnými ztrátami, ale také odsunem původních německých obyvatel. V některých obcích se jednalo o pár lidí, ale v Třebomí a Sudicích byli odsunuti skoro všichni obyvatelé a nahrazeni vołyňskými Čechy a Čechy z vnitrozemí. Obyvatelé Hlučínska byli z hlediska

pracovních příležitostí závislí na blízké Ostravě (cca 1 800 osob) a Opavě (cca 2 000 osob) [Plaček 2000]. Občané severozápadní a severní části Hlučínska pracovali nejvíce v zemědělství.

Rovněž v 50. letech 20. století bylo jednou z hlavních pracovních příležitostí obyvatel Hlučínska blízké ostravské průmyslové centrum. Veliký vliv na dojížděku do zaměstnání zejména do Ostravy, ale i do Opavy (hlavně z obcí západní a severozápadní části Hlučínska) mělo zřízení autobusových linek a navazující železniční propojení Opava – Hlučín na tramvajovou linku Hlučín – Ostrava.

I v samotném Hlučínsku dochází k rozvoji průmyslu, vzniká nový závod na výrobu armatur pro cca 2 000 zaměstnanců (Dolní Benešov), závod na výrobu lan a provazů pro cca 300 zaměstnanců (Bolatice), výrobky z umělých hmot pro cca 500 zaměstnanců (Chuchelná), cihelna a pila pro cca 220 osob (Hlučín), otvírá se sádrovcový důl (Koberžice), dále různé komunální podniky, spotřební družstva, drobné provozovny apod.

Zaměstnání v tomto odvětví nalézají občané původně pracující v zemědělství. Největší zaměstnanost v průmyslu tedy byla jednak v uvedených obcích, ale také v obcích v samé blízkosti Ostravy a Opavy. Ostatní obce vykazovaly největší zaměstnanost v zemědělství. Naopak z Ostravy a Opavy dojížděli na Hlučínsko za prací úředníci a pracující inteligence.

S rozvojem průmyslu v 50. a 60. letech 20. století a vznikem nových pracovních příležitostí dochází také k rozvoji osídlení obcí samotných a nárůstu obyvatel v těchto obcích (o cca 10 000). Kromě individuální rodinné výstavby (většinou stavění svépomocí) to byly i objekty hromadného bydlení (panelákové sídliště OKD a Rovniny v Hlučíně, Osada míru v Dolním Benešově, později také v Kravařích a v drobném rozsahu i některých dalších obcích, zejména v blízkosti zemědělských družstev) a navazující občanská vybavenost (školy, zdravotní střediska, sportovní a kulturní zařízení).

obec/rok	1869	1900	1921	1930	1950	1970	1980	1991	2001	2007	2011	2015	celkový přírůstek /úbytek obyvatel 1991–2015
Bělá	336	448	448	476	504	745	768	724	705	693	661	666	-58
Bohuslavice	1 094	1202	1171	1273	1204	1438	1494	1499	1568	1607	1621	1696	197
Bolatice	1 741	2101	2375	2487	2495	3398	3892	4177	4134	4272	4341	4464	287
Darkovice	499	865	989	1003	1090	1159	1186	1177	1217	1260	1272	1348	171
Dolní Benešov	2 240	2374	2524	2694	2610	3694	4111	4368	4370	4203	4131	4081	-287
Hať	1 352	1695	1720	1960	2119	2398	2515	2474	2564	2539	2516	2558	84
Hlučín	4 711	5 652	6 218	6 685	7 191	13 786	14 526	14390	14346	14232	13917	13988	-402
Hněvošice	528	663	629	694	658	842	873	957	1024	1013	1000	1020	63
Chlebičov	537	602	669	659	728	986	1026	1049	1069	1075	1059	1103	54
chuchelné	504	592	1019	872	915	1109	1238	1313	1324	1313	1341	1285	-28
Koberžice	1 633	1817	1837	2050	1899	2689	2899	3125	3210	3224	3222	3304	179
Kozmice	905	1007	1113	1252	1306	1611	1764	1815	1811	1793	1761	1880	65
Kravaře	4 527	5340	6199	6018	5354	5949	6395	6560	6693	6821	6570	6733	173
Ludgeřovice	1 471	2566	3250	3916	4065	4525	4603	4505	4595	4683	4650	4754	249
Markvartovice	650	955	1204	1335	1288	1562	1692	1691	1770	1840	1826	1947	256
Oldřišov	1 174	1441	1378	1328	1199	1247	1296	1238	1334	1317	1311	1358	120
Pišť	1 270	1565	1761	1689	1693	2075	2097	2094	2097	2090	2070	2112	18
Rohov	659	675	709	607	538	626	641	592	609	631	618	592	0
slušovice	543	511	556	565	518	631	734	766	814	803	790	836	70
Strahovice	511	589	705	693	668	864	893	871	892	901	920	891	20
Sudice	1 206	1172	1005	982	588	590	644	596	661	669	641	650	54
Šilheřovice	1 311	1472	1597	1564	1547	1558	1567	1554	1520	1587	1601	1594	40
Štěpánkovice	1 237	1669	1872	2052	1847	2571	2820	2953	3042	3099	3060	3200	247
Třebom	1 018	961	760	752	367	359	286	213	203	216	206	234	21
Velké Hoštice	1 125	1168	1269	1558	1399	1466	1588	1613	1657	1752	1756	1815	202
Vřesina	368	471	617	670	796	1170	1262	1261	1315	1359	1450	1598	337
Závada	379	415	461	424	406	521	572	564	576	583	574	591	27
Hlučínsko	33 529	39988	44055	46258	44992	59569	63382	64139	65120	65575	64885	66298	2159
Ostrava	38 598	144 550	198 438	219 528	215 791	297 171	322 073	327 371	316 744	309 098	301 942	294 200	-33171
Opava	27 011	42 043	49 366	54 263	40 663	53 269	58 778	62 815	61 382	59 156	58 684	57 772	-5043

zdroj: ČSÚ

Vývoj počtu obyvatel v obcích Hlučínska v letech 1869–2015

Podobný nárůst počtu obyvatel je zaznamenán mezi lety 1970–1980 (o cca 4 000 obyvatel). Poté je nárůst obyvatel velice pozvolný a v některých obcích dokonce počet obyvatel klesá (Bělá, Hať, Ludgeřovice, Rohov, Sudice, Strahovice a Třebom).

Počátkem 90. let je pak vývoj struktury osídlení ovlivněn celospolečenskými změnami. Vzniká trend tzv. suburbanizace (proces stěhování rezidenčních, komerčních a dalších funkcí z jádrového města do jeho zázemí. Suburbanizace je součástí a jednou z forem urbaního rozvoje). Výsledkem je postupný úbytek počtu obyvatel Ostravy a Opavy a zároveň nárůst obyvatel v jednotlivých obcích Hlučínska, jak je patrné z analýzy demografického vývoje (Vývoj počtu obyvatel obcí Hlučínska v letech 1869–2015), kdy v období 1991–2015 došlo k mírnému přírůstku obyvatelstva nárůstu počtu o 2 159 obyvatel [ČSÚ], což je v Moravskoslezském kraji, který zaznamenává úbytek obyvatelstva od roku 2009, netypické. Jako příklad je zde uveden evidentní úbytek počtu obyvatel Opavy a Ostravy. Z uvedeného vyplývá, že tento stav zcela jistě není způsoben jen stěhováním z těchto měst na Hlučínsko, ale i do jiných krajů České republiky.

Svou roli co do vývoje počtu obyvatel na Hlučínsku bez ohledu potřeby vzniku nové zástavby (v zastavitelných plochách či prolukách) hraje i soužití dvou a více hospodařících domácností v jedné bytové jednotce, což není případ obyvatel celé České republiky anebo Moravskoslezského kraje. Podíl takto hospodařících domácností na celkovém počtu bytových domácností je téměř o 2 procenta vyšší, zhruba 50 procent rodinných domů má více než jeden byt [Kubátová a kol. 2015]. Větší přírůstek obyvatel je zaznamenán u větších, lépe vybavených obcí, a dále pak obcí, které jsou blízko spádových měst či ve kterých jsou nabízeny připravené stavební pozemky. Výjimku tvoří Hlučín a Dolní Benešov, kde sice dopravní napojení na spádová města (silnice I/56), občanské vybavení a možnost pracovních příležitostí jsou dostatečná, stejně jako nabídka stavebních míst, avšak vzhledem k vlastnickým vztahům je zde dosud nemožná realizace zejména individuální rodinné

výstavby. V případě Dolního Benešova a Kravař je problematické další rozšiřování zastavěného území těchto sídel vzhledem k omezení možnosti jejich rozvoje severním (koridor pro přeložku I/56, železniční trať) a jižním (záplavové území řeky Opavy) směrem.

Naopak v menších obcích, více vzdálených od velkých měst, obyvatelstvo stagnuje či dokonce ubývá.

V současnosti obce správního obvodu ORP Hlučín, které jsou součástí Hlučínska, zasahují do řešeného území svou velikostí 153 km² a 38 813 obyvateli (stav ke dni 1. 1. 2015). Mají poměrně vysokou hustotu osídlení – 254 obyvatel/km² (průměr ČR – 133 obyvatel/km²).

Obce správního obvodu ORP Kravaře zasahující do řešeného území velikostí 100,4 km² a se 21 353 obyvateli mají také nadprůměrnou hustotu osídlení – 212 obyvatel/km².

Obce správního obvodu ORP Opava zasahující do řešeného území o velikosti 41,6 km² a 6 132 obyvateli mají průměrnou hustotu osídlení – 147 obyvatel/km².

Z uvedeného vychází, že celé Hlučínsko o velikosti 295,2 km² a se svými 66 298 obyvateli (stav ke dni 1. 1. 2015) má celkovou hustotu osídlení 224 obyvatel/km², což je poměrně vysoká hodnota. Vlastní sídelní struktura svědčí o značné koncentraci osídlení, a to bez rozptýlené „slezské“ zástavby.

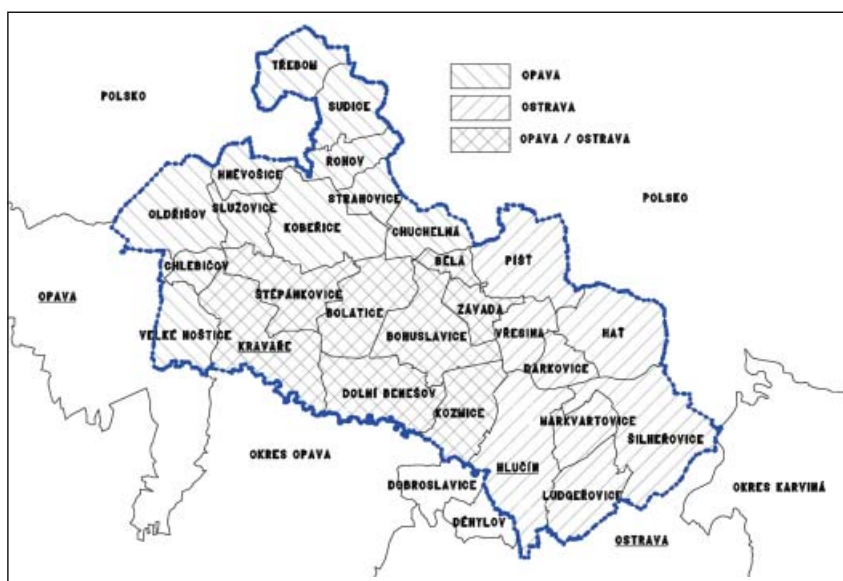
Rozvoj sídelní struktury území je potřeba chápat také v rámci širších vazeb, rozvojových a specifických oblastí

a rozvojových os, jejichž základní vymezení a definice jsou uvedeny v Politice územního rozvoje ČR ve znění Aktualizace č. 1, schválené usnesením vlády České republiky č. 276 ze dne 15. dubna 2015 (dále jen „PÚR“). Dle tohoto dokumentu je část území Hlučínska (území obcí správního obvodu ORP Hlučín bez obcí v severní části, území obcí správního obvodu ORP Opava bez obcí v západní a jižní části a ORP Kravaře s obcemi v jihozápadní části) součástí metropolitní rozvojové oblasti Ostrava (OB2). Dle Zásad územního rozvoje Moravskoslezského kraje, které vydalo Zastupitelstvo Moravskoslezského kraje dne 22. 12. 2010 (dále jen „ZÚR“) je v rámci upřesnění vymezení rozvojové oblasti OB2 u dotčených obcí Hlučínska potvrzeno zařazení do této rozvojové oblasti.

Sídelní struktura je výrazně ovlivněna také nadmístní dopravní a technickou infrastrukturou či nadregionálními a regionálními prvky ÚSES procházejícími územím.

Důležitými dopravními prvky v území jsou silnice I/56 (Opava – Kravaře – Hlučín – Ostrava), silnice I/46 (Opava – Sudice – statní hranice – Ratiboř) či železniční trať Opava – Hlučín.

Jistou možností dalšího ovlivnění rozvoje osídlení pak je zde blízkost státní hranice s Polskem. Prostupnost této hranice však byla zvýšena až v posledních letech. Státní hranice jako dělicí prvek přirozeného regionu Horního Slezska vznikla „poměrně pozdě“ v důsledku

Obr. 2: Převažující dojížděka do zaměstnání a do škol jednotlivých obcí Hlučínska

Zdroj: zpracováno autory

slezských válek v 18. století. Dodnes vykazují regiony Opavska i Ratibořska řadu podobností, např. značnou hospodářskou prosperitu a spíše podprůměrnou nezaměstnanost ve srovnání s okolními regiony. Se zvýšením propustnosti hranice je možno předpokládat obnovení přirozených komparativních výhod, které by se pozitivně projevíly zejména v hospodářské prosperitě a fungování nejsevernějších obcí Hlučínska.

Celé území je v současnosti ve značně míře homogenní, a to zejména u obcí v blízkosti státní hranice s Polskem, které však vykazují poměrně značné vazby na Ostravu a Hlučín (u obcí správního obvodu ORP Hlučín), na Kravaře, Opavu a částečně i Ostravsko (u obcí správního obvodu ORP Kravaře) a značnou vazbu na Opavu (u obcí správního obvodu ORP Opava), zejména vlivem pohybu za prací. Vazby jsou především způsobeny možností dopravního spojení individuální dojížděnkou osobními auty a obsluhností veřejnou hromadnou dopravou (autobusové a vlakové linky).

Územní plány obcí Hlučínska

Další rozvoj sídelní struktury řeší obce ve svých územně plánovacích dokumentacích. Ze všech obcí řešeného území má v současné době územní plán (ÚP) schválený před novelou stavebního zákona (zákon č. 183/2006 Sb.), tzn. před 1. 1. 2007, pouze 9 obcí (Dolní Benešov, Hať, Hlučín, Hněvošice, Chlebičov, Služovice, Strahovice, Třebom a Závada), u kterých však již probíhá proces pořízení nových územních plánů, které budou v nejbližší době vydány a nahradí tak dnes již zastaralou územně plánovací dokumentaci. Ostatní obce již mají pořízený a vydaný územní plán v souladu s novým stavebním zákonem.

Rozvoj sídelní struktury je jedním z úkolů územního plánování, jak je mj. uvedeno v § 19 stavebního zákona – je potřeba zejména stanovovat podmínky pro obnovu a rozvoj sídelní struktury a pro kvalitní bydlení.

Jedním z úkolů územního plánování je stanovovat urbanistické, architektonické a estetické požadavky na využívání a prostorové uspořádání území dle § 19, odst. 1, písm. d) stavebního

Foto © Kamil Vításek

Hlučín

zákona. Obecně se ochranou struktury zástavby rozumí především zachování logické návaznosti na historicky utvořené stavební čáry, měřítka staveb a charakter zástavby.

Pro obnovu či doplnění sídelní struktury pak vymezují územní plány v zastavěném území plochy přestavby. Územní plán stanovuje hodnoty území, které určuje k ochraně a rozvoji, a to například strukturu obce a její měřítka a výškovou hladinu.

Účelem vyhodnocování situace jednotlivých obcí z hlediska pořizování územně plánovací dokumentace bylo zjistit rozdílnost požadavků a nároků na úpravu těchto dokumentací, důvod četnosti změn územních plánů, a to s přihlédnutím na polohu těchto obcí vzhledem k nejbližším městům (Ostrava a Opava). Za tímto účelem bylo sledováno pořizování územně plánovacích dokumentací obcí Hlučínska pouze za posledních cca 25 let, kdy změnou socioekonomických podmínek vyvstala potřeba je od základů změnit. Jako podklad pak posloužily informace zejména z ÚP dotčených obcí, které jsou k dispozici, územně analytické podklady (ÚAP) jednotlivých obcí správního obvodu ORP, informace formou dotazů na jednotlivé obce, od pořizovatelů jejich ÚP, ale také související publikace.

Požadavky na pořízení ÚP obcí a jejich změn a četnost se liší v souvislosti:

- s aktuálními potřebami a požadavky fyzických a právnických osob jednotlivých obcí – patří sem zejména

požadavky občanů na změnu využití území (vymezením nových zastavitelných ploch a ploch přestavby) např. pro bydlení, podnikání, těžbu či výstavbu větrných elektráren;

- s aktuálními potřebami a požadavky jednotlivých obcí – např. s problémy týkajícími se dopravní a technické infrastruktury (např. vybudování kanalizace, plochy pro ČOV, přeložky VN), s protipovodňovými opatřeními, vybudováním či rozšířením skladky, veřejného prostranství a zeleně v intravilánu a extravilánu;
- s aktuálními potřebami a požadavky sousedních obcí či celého Hlučínska – např. jsou to přeložka I/56 mimo zastavěné území obcí (Velké Hoštice, Kravaře, Dolní Benešov, Kozmice, Hlučín, Ludčeřovice), cyklostezka mezi sousedními obcemi či několika obcemi řešeného území;
- s požadavky vyplývajícími z platné legislativy – úprava textové a grafické části dle platných prováděcích vyhlášek k stavebnímu zákonu;
- s požadavky dotčených orgánů a správců inženýrských sítí – např. dodržení hygienických hlukových limitů, ochranných pásem, zemědělského půdního fondu, ochrany přírody a krajiny, lesů, požární prevence, památkové péče apod.;
- s požadavky ÚAP – charakterizují je významné hodnoty území, limity, problémy i možnosti jeho dalšího rozvoje – s novými limity vznikají případně nové problémy a střety v území;

- s požadavky nadřazené územně plánovací dokumentace celorepublikového či krajského rozsahu se svými nadmístními sovislostmi.
- Porovnáním jednotlivých dostupných dat bylo dále bylo zjištěno, že:
- poloha obce vzhledem k blízkosti spádového města Opavy (Velké Hoštice, Oldřišov, Chlebičov apod.) či Ostravy (Ludgerovice, Markvartovice, Šilheřovice atd.), kvalita dopravního napojení (Hlučín, Kozmice, Dolní Benešov, Kravaře, Velké Hoštice, Ludgerovice), připravenost stavebních pozemků (Vřesina, Darkovice) a životního prostředí (Bělá, Bohuslavice, Bolatice, Hať, Chuchelná, Koberice, Šilheřovice) jsou rovněž důležitým aspektem četnosti a důvodu pro pořizování změn ÚP – vznik tzv. suburbií;
 - hlavním a převládajícím důvodem pro změnu ÚP či dokonce pořízení nového ÚP je požadavek na nové plochy pro individuální bydlení, pro občanskou vybavenost (veřejná, komerční, sport a rekreace, hřbitov), podnikání a výrobu, protipovodňová opatření a řešení konfliktní dopravní situace;
 - další časté požadavky jsou zejména v souvislosti s realizováním výstavby na již v minulosti vymezených plochách pro bydlení, nově na plochách veřejných prostranství, dopravní a technické infrastruktury, parkování či zeleně, nových plochách pro občanskou vybavenost – veřejná vybavenost, sport a rekreace, komerční zařízení, veřejná pohřebiště, nové plochy pro podnikání a výrobu;
 - i přes dobré dopravní napojení silnicí I/56 na Opavu a Ostravu a relativní blízkost obou těchto spádových měst je problematické další rozšiřování zastavěného území některých sídel (nejvíce Dolního Benešova a Kravař), a to vzhledem k omezení možnosti jejich rozvoje severním (koridor pro přeložku I/56, železniční trať) a jižním (záplavové území řeky Opavy a u Kravař i samotná řeka) směrem;
 - předpoklad, že poloha obce v blízkosti spádových měst či na hlavních dopravních tazích bude zárukou většího rozvoje a zájmu o bydlení a prosperitu, neplatí jednoznačně i pro obce na území Hlučínska – převládá zájem o bydlení v obcích, které nabízejí spíše než jen kvalitní občanskou vybavenost či dopravní napojení i připravené stavební pozemky, kvalitní životní prostředí či blízkost lesa;
 - zvyšující se počet obyvatel v obcích neznamena v některých případech nárůst bytové výstavby – snahou je co nejvíce využívat zastavěné území obce, využívat proluky či rekonstruovat stávající objekty a svou roli co se vývoje počtu obyvatel většiny obcí Hlučínska hraje i soužití dvou a více hospodářických domácností v jedné bytové jednotce.
- V rámci průzkumu stavu území byly formou dotazníku osloveny i jednotlivé obce Hlučínska. Kromě doplňujících otázek týkajících se např. dojíždění do zaměstnání a škol či spokojenosti se stavem dopravní a technické infrastruktury nebo současným ÚP obce uvedly i několik základních problémů,

kteř by se daly řešit územně plánovací dokumentací. Při následném srovnání s problémy vycházejícími z ÚAP se v některých případech našly rozdíly v získaných datech. Je to však logické, protože tak, jak se rozvíjí a mění samotná obec, tak se také mění i aktuální požadavky na další rozvoj.

Závěrem lze konstatovat, že v rámci územně plánovací činnosti jednotlivých obcí na Hlučínsku v průběhu posledních 25 let bylo jejich snahou pokud možno pružně reagovat na aktuální problémy rozvoje svého území a širšího okolí. Četnost změn ÚP se odvíjí od četnosti aktuálních problémů v té které obci a souvisí i s potřebami jejich občanů či s legislativními změnami.

Použité zdroje:

KUBÁTOVÁ H. a kol. *Mezigenerační proměny způsobu života na Hlučínsku*, Praha: 2015, ISBN 978-80-7419-190-9

PLAČEK, V. *PRAJZÁCI aneb k osudům Hlučínska 1742–1960*. Hlučín – Kravaře: 2000, ISBN 80-902526-5-6.

HRUŠKA-TVRDÝ, L. *Změny ve struktuře osídlení a jejich dopad na rozvoj měst a regionů*, Ostrava. z: ACCENDO, 2012, ISBN 978-80-904810-4-6.

HRUŠKA-TVRDÝ, L. *Studie sídelní struktury Moravskoslezského kraje*, Ostrava: PROCES – Centrum pro rozvoj obcí a regionů, s. r. o., 2012.

Politika územního rozvoje ČR ve znění Aktualizace č. 1, schválené usnesením vlády České republiky č. 276 ze dne 15. dubna 2015.

Zásady územního rozvoje Moravskoslezského kraje, vydané Zastupitelstvem Moravskoslezského kraje dne 22. 12. 2010 usnesením č. 16/1426.

Územně plánovací dokumentace jednotlivých dotčených obcí.

Územně analytické podklady obcí s rozšířenou působností – Hlučín, Kravaře, Opava ve znění aktualizací.

*Ing. Martin Kuchař
Městský úřad Hlučín*

ENGLISH ABSTRACT

The impact of changing settlement structure on spatial plans in the region of Hlučín, by Martin Kuchař

As part of the Region of Moravia-Silesia, 27 municipalities (including three with extended powers) make up a historical district around the town of Hlučín. Located half-way between the cities of Ostrava and Opava, it is closely linked to Ostrava's industrial agglomeration and its economic, social and spatial development. The aim of this study was to verify how perceptible this influence is in terms of elaboration of spatial planning documents and the changing settlement structure in the region of Hlučín. Available data were analysed and evaluated in order to find suitable solutions for prospective spatial planning and adapt spatial planning documents to address the current needs of these municipalities and the region as a whole.